

การวัดผลวิชาศิลปะศึกษา

การสอนวิชาใด ๆ ก็ตาม เมื่อครูต้องการทราบว่านักเรียนของตนได้รับความรู้เพียงใด หรือมีความเจริญงอกงามเกี่ยวกับวิชานั้น ๆ เพียงใดก็ต้องมีการสอบหรือการทดสอบ และการตรวจให้คะแนน ซึ่งปัจจุบันนี้เราใช้คำใหม่คำหนึ่งที่เรียกว่า "การวัดผล" นั่นเอง การวัดผลมีขอบเขตกว้างขวางกว่าการสอบธรรมดา การวัดผลนี้เรายังจะทราบต่อไปอีกว่า เท่าที่ครูได้สอนเด็กไปนั้น ครูจะสอนดีเพียงใด แลไหน เพื่อที่จะได้ปรับปรุงวิธีสอนของตนเสียใหม่ แต่บางทีการวัดผลที่ครูควรนำไปวัดผลนักเรียนนั้นก็ยังไม่ได้พอ จึงวัดผลไม่ได้เต็มที่ และเราจะว่าเด็กนักเรียนยังมีความไม่เต็มที่ได้ ตัวอย่างเช่น ครูออกข้อสอบให้นักเรียนสอบวิชาเลขคณิต ผลปรากฏว่านักเรียนสอบตกกันหมดเลย นี่แสดงว่า ข้อสอบไม่ดี หรืออาจจะสันนิษฐานได้อีกว่า ครูสอนไม่ดี หรือนักเรียนอ่อนมากก็ได้ อย่างไรก็ตามครูจะต้องโทษตัวเองไว้ก่อนว่าตนสอนไม่ดี หรือออกข้อสอบไม่ดี ไม่ใช่ที่กักเอาว่านักเรียนโง่แต่อย่างเดียว

ฉะนั้นการวัดผลจึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งด้วย ยิ่งก่อนการตรวจให้คะแนนก็เป็นเรื่องสำคัญติดตามมา นักการศึกษากล่าวกันว่า การวัดผลก็เหมือนกับการช่างวัดวัดที่เราต้องการจะวัดจะตวงจะชั่งอะไรนั่นเอง แต่การวัดผลนี้เราวัดผลจากการเรียนของนักเรียน ฉะนั้นนักเรียนคนเดียวกันนั้น ถ้าหากครูจะวัดผลก็ต้องได้ผลคงเดิม ใครจะเป็นคนวัดก็ได้ผลคงเดิม เช่นเมื่อเด็กสอบวิชาศิลปะเขียนภาพกันทั้งชั้นรวม ๒๐ คน ครูก็ต้องตรวจให้คะแนน คะแนนที่ครูตรวจให้จะต้องแน่นอน ไม่ว่าครูคนนั้นจะเอามาตรวจใหม่ในวันหลังหรือให้ครูคนอื่นตรวจก็จะต้องได้คะแนนเท่าเดิม อย่างนี้แหละที่เรียกว่าการวัดผลวัดได้เที่ยงแท้แน่นอนเหมือนการช่างวัดวัด ตาชั่งที่เที่ยง ๆ จะต้องชั่งอะไรก็ตามก็ได้เท่าน้ำหนักจริง จะชั่งเนื้อหนัก ๒๐ กก. ก็ต้องได้หนัก ๒๐ กก. โกรจะชั่งหรือจะชั่งสักกี่ครั้งก็ต้องหนัก ๒๐ กก. หรือไม้เมตรจะวัดผ้า ๒ เมตร โกร ๆ วัดก็จะต้องได้ ๒ เมตร ไม้เมตรจะต้องไม่ยืดหดได้

จึงเห็นได้ว่าเรื่องการวัดผลเป็นเรื่องเกี่ยวกับความยุติธรรม ความเข้าใจที่จะวัดของครูเป็นสำคัญด้วย มิฉะนั้นการวัดผลจะไม่มี ความหมาย ปัจจุบันนี้มีเรื่องราวเกี่ยวกับ

การวัดผลการศึกษาวิชาศิลปะที่น่าสนใจ เช่น เมื่อสอบวิชาวาดเขียนแล้ว ครูจะให้คะแนนตามใจชอบ บางทีก็ให้คะแนนเต็มทั้งชั้น หรือให้คะแนนเท่ากันทั้งชั้น หรือตรวจให้คะแนนทีละแผ่นตามใจชอบ บางคนถึงเป็นสุทรไว้เลยว่าจะให้ ๕, ๖, ๗ แล้วย้อนมา ๕, ๖, ๗ ใหม่ ครูบางคนก็ดูว่าเด็กคนไหนที่ตนรู้จัก หรือคนไหนที่เป็นบุตรของเพื่อน หรือผู้บังคับบัญชาของตนก็ให้คะแนนมาก ๆ ครูบางคนดูว่าเด็กคนไหนอ่อนมาก ทำท่าจะสอบไล่ปีหน้าก็ให้คะแนนวิชาวาดเขียนมาก ๆ จะได้เอาไปช่วยกัน ยิ่งกว่านั้นครูประจำชั้นบางคน ขณะที่ทำ ต. ๒ ก. อยู่เห็นเด็กคนหนึ่งคะแนนขาดไปอีก ๔-๕ คะแนน จึงจะสอบไล่ได้ จึงวิ่งไปหาครูศิลปะให้ช่วยเพิ่มคะแนนวิชาศิลปะให้อีก สิ่งต่างๆ เหล่านี้แหละครูบางคนได้เคยพบประสบมา หรือเคยทำมาบ้างแล้วก็ได้ ครูน่าจะคิดว่า การทำอย่างนั้นเป็นการวัดผลวิชาศิลปะได้ถูกต้องแล้วหรือ เราวัดอะไรได้บ้างไหม เมื่อเด็ก รู้เข้าเด็กจะขาดกำลังใจสักเพียงใด เด็กจะเลื่อมใสและศรัทธาต่อวิชานี้สักเพียงใด ข้าพเจ้าคิดว่าวิธีการของเราที่ผ่านมานั้นน่าจะปรับปรุงเสียใหม่ มิฉะนั้นใคร ๆ เขากล่าวหาว่า "เรียนวิชาศิลปะไปทำไมไม่เห็นได้ประโยชน์อะไรเลย" นั้นยังเป็นความจริงยิ่งขึ้น เพื่อที่จะไม่ให้ใคร ๆ เขากล่าวหาเช่นนั้นได้ นั้น ขอเสนอแนะวิธีการที่น่าจะลองนำไปใช้บ้างซึ่งจะกล่าวต่อไป

นักการศึกษา สมัยใหม่กล่าวกันว่าไม่จำเป็น ต้องมีการ วัดผล วิชา ศิลปะ แก่เด็ก ประถมศึกษา โดยเฉพาะเด็กอนุบาลและเด็ก ป. ๑-๔ ถ้าเราเอามาใช้เป็นการต้อง สอบวิชาศิลปะกันไปหรือ คงจะปล่อยให้เด็กเล่นกันในชั่วโมงศิลปะเป็นแน่แท้ หรือไม่ก็ ผิดกับข้อบังคับของกระทรวงไปหรือ นักการศึกษาให้ความเห็นไว้ว่า เรื่องสอนนั้นเรา ต้องสอนแน่ ๆ สอนวิชาศิลปะอย่างเต็มที่ทีเดียว สอนอย่างถูกต้องหลักเกณฑ์ทุกอย่าง เด็กแต่ละคนเรียนวิชาศิลปะกันอย่างสนุกสนาน เพราะครูสอนถูกต้องทุกอย่าง แต่ถึงตอน การวัดผลตอนปลายปีที่จะสอบเลื่อนชั้นเขาไม่สอบกัน เขาดูผลงานของเด็กตลอดปี นั้นเอง สิ่งที่สำคัญก็คือ ดูพัฒนาการของเด็กในการแสดงออกทางศิลปะ ว่าเด็ก เขียนภาพ ได้ตรงตามพัฒนาการในการแสดงออกทางศิลปะตรงตามวัยของเด็กวัยนั้น หรือเปล่า เช่น เด็ก ป. ๑ ตามมาตรฐานในการแสดงออกทางศิลปะ เขามองไว้ว่า เด็ก

วัยเริ่มเขียนรูปต่าง ๆ ได้บ้างแล้ว เช่น เขียนรูปคนได้บ้าง เขียนเครื่องแต่งกาย ประกอบได้บ้าง อะไรทำนองนั้นแหละ ถ้าหากเด็กทำได้ขนาดนี้ก็แสดงว่าผ่านไปได้ คือผ่านชั้น ป. ๑ ในวิชาศิลปะไปได้ นับว่าเป็นวิธีที่ไม่ง่ายเลย ครูจะต้องคอยสำรวจเด็กแต่ละคนที่เกี่ยวข้อง ถ้าเป็นวิชาเลขาคณิตของเด็ก ป. ๑ ก็คือการบวกลบเป็นนั่นเอง ถ้าเด็กเรียนวิชาเลขาคณิตมาทั้งปีบวกลบได้คล่องแคล่วแล้ว ก็ขึ้นไปเรียน ป. ๒ ได้ ไม่ต้องสอบกัน วิธีการอย่างนั้นถ้าหากเราจะลองนำไปใช้ก็ทำได้ คือการสำรวจเด็กแต่ละคนทั้งปี ถ้าใครยังไม่ถึงขั้นก็ช่วยเหลือ แต่เวลาสิ้นปี ต้องมีการ สอบ ด้วย เพื่อให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับของทางการ เพราะยังต้องการให้มีการสอบอยู่ เมื่อมีการสอบวิชาศิลปะ เราก็จะต้องจัดการสอบ ครูอาจจะออกข้อสอบอะไรก็ได้ เช่น วิชาวาดเขียน ครูอาจจะให้เด็กเขียนภาพอะไรก็ได้ตามที่เคยเรียนมา หรือกำหนดเรื่องราวให้หลาย ๆ เรื่องให้เด็กเลือก หรือให้เด็กเขียนภาพประกอบนิทาน หรือให้ต่อเติมรูปภาพจากรูปที่เคยกำหนดให้ เช่น วงกลม วงรี สี่เหลี่ยม ฯลฯ ให้เด็กสร้างสรรค์ต่อไป อะไรเหล่านั้นแหละเมื่อเด็กสอบแล้ว เข้าใจว่าครูก็เยี่ยม เป็น บิ๊ก ๆ ไว้ เพื่อรอการตรวจให้คะแนนที่ครูจะนำไปใช้ได้

วิธีการตรวจให้คะแนน มีหลายวิธีด้วยกัน ซึ่งจะนำไปใช้อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้

๑. เอาภาพของเด็กมาเรียงแถว ถ้าเป็นภาพบนหรืองานเป็นชั้น ๆ ก็นำมาเรียงแถวกัน สำหรับวาดเขียนที่นำภาพมาเย็บติดกันแล้วก็ควรแก้ออกเสียก่อน การนำมาเรียงแถวอย่างนี้ก็เพื่อจะได้เปรียบเทียบกันได้ ว่าภาพของใครดีเลวอย่างไร ถ้าอยู่เป็นบีก ๆ ก็ยากที่จะเปรียบเทียบกันได้ จากนั้นก็เลือกภาพที่ดีที่สุดไว้หัวแถว รองลงไปก็เรียงถัดลงไปตามลำดับจนถึงภาพที่เลวที่สุด ขึ้นต่อไปเราก็จะสามารถที่จะให้คะแนนได้ สำหรับการให้คะแนนก็อาจทำได้หลายอย่าง เช่น ผู้ที่ได้อยู่หัวแถวก็คือที่ดีที่สุด อาจจะให้คะแนนเต็ม หรือให้สูงสุดเท่าที่ครูผู้ตรวจจะเห็นสมควร จากนั้นก็ให้คะแนนลดหลั่นกันลงมาตามลำดับ อีกวิธีหนึ่งก็แยกกันเป็นกลุ่ม ๆ กลุ่มแรกคือพวกที่ดีที่สุด อาจมี ๕ ภาพหรือมากกว่านั้น (ในเมื่อเราเห็นว่าดีพอ ๆ กัน) กลุ่มที่ ๒, ๓ ตามลำดับ อาจมีเป็น ๕, ๖ กลุ่มก็แล้วแต่จะเห็นสมควร แล้วก็ให้คะแนนกลุ่มที่ดีที่สุดเท่าไร

หรือให้กลุ่มแรกได้อักษร ก. กลุ่มที่ ๒ ได้อักษร ข. กลุ่มที่ ๓ ได้อักษร ก. ตามลำดับไป แล้วให้คะแนนทีหลัง ครูอาจจะกำหนดไว้ก่อนตรวจว่า ถ้า ก. ได้ ๑๘ คะแนน ข. ได้ ๑๖ คะแนน ก. ได้ ๑๕ คะแนน เป็นต้น จะเห็นได้ว่าการให้คะแนนนี้ง่ายขึ้น สำคัญอยู่ที่ตอนแรกเราจะต้องเปรียบเทียบกันให้ได้เสียก่อน วิธีเปรียบเทียบจะทำอย่างไรก็ได้ ซึ่งมีวิธีอื่น ๆ อีกดังข้อต่อไป

แต่ก็ยังมีส่วนข้อข้องใจอยู่บ้างก็คือว่า การที่จะเอาภาพมาเรียงแถวกันไม่มีสถานที่เพราะนักเรียนแต่ละชั้นบางที่มี ๑๐๐ คนเศษจะเรียงในห้องย่อมไม่สะดวก ความจริงแล้วนักเรียน ๑๐๐ คนเศษนี้คงไม่ได้เรียนห้องเดียวกันแน่ ๆ มักเป็นห้อง ก.ข.ก. ดังนั้นเราก็ไม่ตรวจรวมกัน เราก็แยกตรวจเป็นห้อง ๆ ขอชี้แจงไว้ว่าไม่ว่าจะเป็นการตรวจวิชาใดก็ตาม ถ้าหากนักเรียนแยกห้องกันหลายห้อง เวลาตรวจข้อสอบหำ้นำมาเปรียบเทียบกันเด็ดขาด เพราะในการเรียนเด็กแต่ละห้องเรียนไม่เหมือนกัน เวลาต่างกัน บางห้องก็เรียนเช้า บางห้องก็เรียนบ่าย บางห้องเรียนตอนจะหัวค่ำกลางวันก็ไม่ตั้งใจเรียน บางห้องเรียนตอนบ่ายมีแต่ง่วงนอน ผลการเรียนย่อมแตกต่างกันไปด้วย แม้แต่วิชาศิลปะก็เหมือนกับวิชาอื่น ๆ ฉะนั้นการตรวจให้คะแนนด้วยวิธีเปรียบเทียบควรจะเป็นห้องใดก็เฉพาะห้องนั้น ปัญหาเรื่องสถานที่จึงหมดไป ส่วนปัญหาที่ตามมาอีกคือซ้ำไม่ทันการ ต้องแก้ไขอีกลำบากเปล่า ๆ ความจริงแล้วถ้าจะทำอะไรให้ได้ผลดีมันก็ต้องซ้ำ และลำบากเป็นธรรมดา

๒. ถ้าไม่มีสถานที่ที่จะเรียงแถวจริง ๆ แม้แต่สนามหญ้าก็ไม่มี ก็ยังมีวิธีที่สะดวกขึ้น แต่เปรียบเทียบได้น้อยกว่าวิธีแรกก็คือ เลือกภาพที่ดีไว้กองหนึ่งให้อักษร ก. ภาพที่พอใช้ให้อักษร ข. ไว้อีกกองหนึ่ง และต่อไปสัก ๕—๖ กองก็แล้วแต่ (คงมีโต๊ะกองแน่ ๆ) เมื่อเสร็จแล้วอาจตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง หรือแต่ละกองนั้นอาจจะเลือกที่ดีที่สุดตามลำดับไปอีกก็ทำได้ การให้คะแนนก็อาจทำได้แบบวิธีแรก สำหรับการปั้นหรืองานศิลปะประเภทอื่น ๆ ที่เป็นวัตถุสำเร็จรูปเป็นชิ้นก็ทำได้เช่นเดียวกัน

๓. ตรวจทีละแผ่น วิธีนี้โอกาสเปรียบเทียบน้อยมาก แต่ก็สามารถเปรียบเทียบได้บ้าง ไม่เปลืองเวลามากนัก และไม่ต้องแก้ปัญหาออกเรียงแต่อย่างใด แต่การตรวจก็มีใช้ให้คะแนนตามสูตรของครูเองดังที่กล่าวไว้ในตอนต้น ครูจะทำได้ด้วย

การเปิดดูภาพของเด็กให้ทั่วทุกภาพครั้งหนึ่งก่อน ขึ้นต่อไปเราก็เลือกให้คะแนนภาพที่ดีที่สุด หรือภาพที่ควรจะได้คะแนนมากที่สุด หรือพวกที่ควรได้อักษร ก. เสียก่อน (เพราะเราพลิกดูภาพครั้งหนึ่งแล้ว) ขึ้นต่อไปก็เลือกให้คะแนน อัน คับ ดัดลงไปตามลำดับจนครบหมด จึงเห็นว่าตอนเราพลิกดูทุกภาพก่อนและการเลือกให้คะแนนมากที่สุดก่อนนั้น เป็นการเปรียบเทียบในแก้วแล้ว ก็เสียกว่าเราให้คะแนนไปที่ละภาพ เราจะง่วงนอนหรืออารมณ์เสียเอาตอนตรวจภาพของใครก็ไม่รู้ ถ้าเป็นแบบนี้ละก็หน้าสงสารเด็กเจ้าของภาพนั้นเสียจริง ๆ

การตรวจให้คะแนนเราควร คุอะไรบ้าง ? ในระหว่างการตรวจหรือการที่เปรียบเทียบภาพของเด็กนั้นเราเปรียบเทียบอะไร และภาพที่วาดดีทีสุดนั้นคืออะไร เราคุอะไรบ้าง นั้นนับว่าเป็นเรื่องที่สำคัญ คุบางคนที่ให้คะแนนแก่เด็กไปมาก ถ้ามเชื่อว่าทำไม่จริงให้คะแนนแก่เด็กมาก ก็ตอบไม่ได้ เช่นนี้เป็นกัน แสดงว่าไม่มีหลักเกณฑ์อะไรเลย ข้าพเจ้าขอแนะนำว่า การตรวจให้คะแนนวิชาศิลปะนี้ เราอาจทำนึ่งถึงสิ่งต่อไปนี้ คือ

๑. ความคิดริเริ่ม หรือความคิดของเด็กนั่นเอง ว่าภาพที่เขียนนั้นแสดงความคิดอะไรออกมาบ้าง หรือผิดแปลกไปจากคนอื่นบ้าง

๒. ฝีมือหรือการสร้างสรรค์ เขียนภาพออกมาเป็นอย่างไร ถูกต้องตรงตามวัยหรือไม่ ระบายสีเป็นอย่างไร เขียนได้เหมือนมากน้อยอย่างไร และอื่น ๆ ที่แสดงการสร้างสรรค์หรือฝีมือการประดิษฐ์การทำออกมา

๓. ความสะอาด ดูจากภาพที่เขียนเลอะเทอะเพราะความไม่รู้ จักรักษาความสะอาด หรือเพราะเหตุผลอย่างอื่นใด บางคนอาจจะเขียนภาพเลอะเทอะเพราะการแสดงความอิสระในการเขียนออกมาก็อาจจะเป็นได้

๔. ความเชื่อมั่นในตัวเอง และการรู้จักช่วยตัวเอง ก็คือการที่เด็กเขียนภาพด้วยตัวเอง หรือว่าให้เพื่อนเขียนให้ หรือถามอย่างเพื่อน ลอกแบบเพื่อน อะไรทำนองนี้ เราอาจจะคุได้จากภาพเช่นกัน

นอกจากนี้ยังมีเรื่องอื่น ๆ อีก แต่ครูจะตรวจดูจากภาพย่อไม่ได้ ต้องดูเด็กเขียนภาพขณะสอบ หรือไม่ก็เวลาเรียนตลอดปี เช่นความร่วมมือในการทำงานของเด็ก เช่น ช่วยกันทำความสะอาดหลังปฏิบัติงานแล้ว หรือช่วยกันทำงานเป็นหมู่ หรือการรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และอื่น ๆ ถ้าหากการตรวจให้คะแนน หรือการวัดผลของครูทำได้ละเอียดอย่างนี้ ก็อาจจะทำให้ การสอนวิชาศิลปะได้ผลสมกับความมุ่งหมาย เพราะความมุ่งหมายเขาก็ได้กำหนดไว้ตามนี้เช่นกัน แต่ยังมีปัญหาว่าที่เราจะวัดอะไรมาให้น้อยเท่าใด ต่างกันหรือไม่นี้ ข้าพเจ้าขอเสนอความคิดเห็นของ ดร. ขวาล แพร่สกุล ที่กล่าวไว้ว่า "การวัดผลไม่ว่าเป็นวิชาใดก็ตาม ถ้าจะวัดให้ได้ สมตามความมุ่งหมายที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ควรจะทำตารางวิเคราะห์ความมุ่งหมายและเนื้อหาวิชานั้น ๆ ซึ่งเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า TABLE OF SPECIFICATION เสียก่อน"

การทำ ตาราง วิเคราะห์ ดังกล่าวแล้วนี้ จะต้องแยกแยะความมุ่งหมายตามหลักสูตรวิชานั้น ๆ ออกมา เพื่อที่จะวัดผลเช่นวิชาศิลปะนี้ เราต้องการวัดความคิดริเริ่ม ฝีมือหรือการสร้างสรรค์ ความสะอาดและอื่น ๆ เราก็เขียนไว้ จากนั้นเราก็กำหนดว่าเราควรจะให้คะแนนอะไรมากที่สุด หรือเราเห็นว่าอะไรสำคัญมากที่สุด (การทำถ้าทำหลาย ๆ คนจะหาส่วนเฉลี่ยได้ดีมาก อาจจะเอาเพื่อนครูในโรงเรียนเดียวกัน ๔-๕ คนมาร่วมกันคิดหรือเอาครูที่สอนศิลปะเหมือนกันในโรงเรียนในอำเภอเดียวกันมาช่วยกันคิดจะดีมาก) เราสามารถแยกเนื้อหาศิลปะออกอีกได้ เช่น การเขียนภาพนิทาน ภาพเรื่องราว ภาพสัตว์ การต่อภาพและอื่น ๆ ให้ละเอียดไปอีกได้ ในแต่ละแขนงนี้เราก็ให้คะแนนตามเรื่องที่จะวัดแตกต่างกันแล้วแต่เราจะเห็นสำคัญ การทำอย่างนี้จะได้ผลออกมาละเอียดขึ้น ข้าพเจ้าขอคิดไม่กล่าวต่อไป แต่จะขอเน้นว่าวิธีการอันนี้ เราอาจนำไปทำ หรือปฏิบัติได้ง่าย ๆ โดยไม่ต้องทำเป็นตารางดังกล่าวก็ได้ นั่นคือเรามานั่งคิดเอาเองคนเดียวว่า ที่เราจะวัดความคิดริเริ่ม ฝีมือ ความสะอาด และอื่น ๆ นั้น เราควรจะให้คะแนนอันไหนมากกว่ากัน ข้าพเจ้าขอแสดงความเห็นว่าคุณคิดว่าสำคัญมาก ควรเอาอันดับหนึ่ง การตรวจวาดเขียน หรือศิลปะจะต้องดูความคิดเป็นใหญ่ รองลงมาก็คือฝีมือ และเรื่องอื่น ๆ ตามลำดับ แต่ตัวท่านเอง

อาจจะไม่เห็นกับข้าพเจ้าก็ได้ ท่านอาจจะเห็นว่า ครูควรคู่มือของเด็กกว่าดีแล้วแค่นั้นก่อน เรื่องความคิดมาทีหลัง อะไรทำนองนี้ นี่แหละเป็นเรื่องของการทำตารางดังกล่าวนี้แหละ เพราะการทำตารางนั้นต้องอาศัยจากความคิดเห็นของคนหลายคนจึงเป็นตารางที่สมบูรณ์ ถ้าจากความคิดของคน ๆ เดียวก็ยังไม่สมบูรณ์นัก

ฉะนั้น ที่ว่าเราจะให้คะแนนด้วยการดูอะไรสำคัญกว่ากันนั้น เป็นเรื่องของแต่ละบุคคล จะทำได้ก็ต้องปรึกษากันหลาย ๆ คน และถ้าจะทำให้ได้ผลแน่นอนเป็นตัวเลขออกมา ก็ต้องทำตารางดังกล่าวนี้จึงจะดี ก่อนที่ยังไม่ได้ทำอะไรเลยนี้ ก็ขอเสนอแนะว่า ถ้าจะให้คะแนนวิชาศิลปะของเด็กนั้น ท่านควรจะดูเรื่องความคิดริเริ่มฝีมือ หรือการสร้างสรรค์ และส่วนประกอบอื่น ๆ ตามสมควรด้วย มิฉะนั้นเมื่อมีผู้ถามท่านว่า ทำไมท่านจึงให้คะแนนนาย ก. เท่านี้ นาย ข. เท่านี้ ท่านอาจจะตอบไม่ได้ แล้วเขาจะหาว่าท่านให้คะแนนโมเม หรือลำเอียงก็ได้